

Popowska-Taborska, Hanna

Sprawozdanie z działalności Towarzystwa : Sprawozdanie z działalności Wydziałów TNW : Wydział I językoznawstwa i historii literatury : Streszczenia : Współczesny status kaszubszczyzny

Rocznik Towarzystwa Naukowego Warszawskiego 51, 54-55

1988

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

siły, do aktywności na każdym dostępnym polu. Młodzież wzywała do nauki, bo inteligencja stanowi o sile narodu. Kształtowało się także przekonanie, że w przeszłość odchodzą warstwy historyczne narodu i że budzą się nowe siły. A w związku z tym przekonaniem dążono do rehabilitacji pracy fizycznej i wszelkich działań produkcyjnych. Żywe jest zainteresowanie ekonomicznymi podstawami narodowego bytu, żywe tendencje antyszlacheckie.

Mamy więc tu zespół poglądów, które zostaną rozwinięte w działalności generacji postycziowej.

Rutyna filologiczna każe mi zapytać o dowody, że generacja ta знаła tę prasę. Odwróć je i zapytam, a czy mogła jej nie czytać? Wielu późniejszych „młodych” było jej współredaktorami i współautorami, a do innych musiała trafić dzięki liczebności swych tytułów, trwałości chronologicznej i zasięgowi terytorialnemu. A jako prasa drugiego obiegu trafiała przede wszystkim do młodych.

Hanna Popowska-Taborska

WSPÓŁCZESNY STATUS KASZUBSZCZYZNY

Dyskutowany od blisko stu lat problem „kaszubszczyzna — język czy dialekt?” został przedstawiony w świetle różnorodnych kryteriów — z uwzględnieniem faktów charakterystycznych dla statusu dzisiejszej kaszubszczyzny. W referacie omówione zostało: kryterium biorące pod uwagę chronologię poszczególnych procesów językowych i ich geograficznych zasięgów, upoważniające do stwierdzenia, iż kaszubszczyznę przez długi czas cechował wspólny rozwój ze wschodnim biegunem lechickim, co pozwala widzieć w niej jeden z dialektów polskich. (Kryterium tym operuje najczęściej współczesna szkoła językoznawcza, której najbardziej typowymi reprezentantami są twórcy *Atlasu językowego kaszubszczyzny i dialektów sąsiednich*), a także szereg innych kryteriów, na których opierają się zwolennicy językowej odrębności Kaszub. Ci ostatni sięgają po argumenty natury społeczno-kulturowej, do których zaliczyć wypada:

- istnienie kaszubskiej tradycji literackiej;
 - obserwowane w ostatnim czasie wzmożone dążenie do stworzenia kaszubskiego języka literackiego;
 - tendencje do tworzenia dwujęzycznych (polsko-kaszubskich i kaszubsko-polskich) słowników, które służyć mają nauczycielom oraz twórcom i tłumaczom nowej literatury kaszubskiej;
 - próby stworzenia obowiązującej normy ortograficznej, jak również gramatyki pełniącej funkcje normalizacyjne;
 - coraz obficiej pojawiające się tłumaczenia z kaszubskiego i na kaszubski;
 - podejmowane ostatnio próby tłumaczenia Biblii oraz próby wprowadzenia kaszubszczyzny do Kościoła;
 - dyskutowana od niedawna sprawa wprowadzenia kaszubszczyzny do szkół.
- Omówienie współczesnego statusu kaszubszczyzny (udokumentowane sze-

regiem faktów szczegółowych) miało na celu ukazanie w sposób możliwie pełny i bezstronny wielości zagadnień ukrytych w pytaniu „kaszubszczyzna — język czy dialekt?”. Odpowiedź na to pytanie jest ściśle uzależniona od doboru branych pod uwagę kryteriów, rozważania zaś niejednokrotnie wykraczają poza problematykę natury wyłącznie naukowej.

Janusz Siatkowski

WPLYW JĘZYKA POLSKIEGO NA JĘZYK I GWARY NIEMIECKIE

Ogółowi Polaków i Niemców wpływ języka polskiego i innych języków słowiańskich na język i gwary niemieckie jest znany bardzo słabo.

Literatura fachowa na ten temat jest jednak dosyć bogata. O wpływach słowiańskich na gwary niemieckie i potoczny język niemiecki różnych regionów sąsiadujących z obszarem językowym słowiańskim lub będących rezultatem germanizacji terenów wcześniej słowiańskich pisano już dawno. Należy tu wymienić takich autorów, jak K. Weinhold (1852), H. Schuchardt (1885), H. Hoffman (1910), A. Kleczkowski (1913, 1931), W. Ziesemer (1923, 1924) i inni. Pierwszą, jeszcze bardzo niedoskonałą, syntezę wpływów słowiańskich na współczesny niemiecki język literacki dał Ph. Wick (*Die slawischen Lehnwörter in der neuhochdeutschen Schriftsprache*, Marburg 1939).

Po wojnie ukazało się wiele cennych opracowań omawiających głównie wpływy języków zachodniosłowiańskich na gwary i regionalną niemczyznę na terenach sąsiadujących z tymi językami, a także szereg studiów wyrazowych obejmujących cały obszar języka niemieckiego. Szczególnie cenne są prace takich autorów, jak H. Teuchert, H. H. Bielfeldt (*Die slawischen Wörter im Deutschen. Ausgewählte Schriften 1950–1978*, Leipzig 1982), E. Eichler (np. *Etymologisches Wörterbuch der slawischen Elemente im Ostmitteldeutschen*, Bautzen 1965), R. Olesch, K. Müller, W. Steinhäuser, współpracownicy *Niemieckiego atlasu językowego*, G. Bellmann (*Slavoteutonica. Lexikalische Untersuchungen zum slawisch-deutschen Sprachkontakt im Ostmitteldeutschen*, Berlin—New York 1971; z najpełniejszą bibliografią prac poświęconych temu zagadnieniu).

Polonizmy występujące w języku niemieckim można podzielić na kilka grup, w zależności od ich upowszechnienia na niemieckim obszarze językowym.

Stosunkowo nieliczne polonizmy weszły do ogólnego języka niemieckiego. Należą tu m.in. *Grenze* 'granica' (od XIII w.), *Gurke* 'ogórek' (od XVI w.), *Masurka* 'taniec ludowy' (od XVIII w.), *Pulk*, *Ulan*, *Pekesche* (za pośrednictwem polskim z węgierskiego), *Wildschur*, *Litewka*, *Ulanka*, *Kontusche* (za pośrednictwem polskim z węgierskiego), *pomale*, *pomadiġ* 'powoli' i inne.

Niektóre polskie pożyczki szeroko znane są w niemieckim języku potocznym, jak np. *dalli* 'dalej, naprzód, szybko' (na całym obszarze językowym niemieckim poza Bawarią) z polskiego *dalej*, *Kaleika machen* 'robić kłopoty', 'stwarzać komplikacje' nawiązujące do pol. *kolejka*.

Szereg polonizmów występowało w przeszłości w języku kancelaryjnym